

MARIJA BISTRICA U SVJETLU NEK-a

Srećko Bezić

Prošla je godina dana od našeg Nacionalnog euharistijskog kongresa u Mariji Bistrici. Stišali su se neposredni dojmovi, ne smetaju više ni pretjerana oduševljenja ni nepravедni napadaji, da se mirno utvrde činjenice i polože u povijest kao trajna napajališta duhovnih snaga za život naše Crkve u našem narodu.

Posebna duhovna vrednota, koja je neizbrisivo ugrađena u naš lanjski jubilarni crkveni događaj, jest spoj našega najvećeg crkvenog zbora u povijesti s našim najvećim hodočasničkim mjestom, koje se formiralo tijekom naše duge povijesti. NEK je dao Mariji Bistrici konačnu ubikaciju, a Marija Bistrica je dala NEK-u simboliku i krunu jubilejske završnice. Marija Bistrica će nas uvijek sjećati NEK-a, i to će sjećanje biti jače, što budemo bolje poznavali i vrednovali ovo naše NADSVETIŠTE. Ono je doista već 1971. g. proglašeno našim nacionalnim svetištem, ali trebalo je da se u Mariji Bistrici održi vjerski velezbor na nacionalnoj razini, da svi mi hrvatski katolici, bolje uvidimo, što znači Marija Bistrica za budućnost katoličke crkvenosti u našem narodu.

Jedinstveni toponim

U Hrvatskoj ima mnogo toponima sa sakralnim imenicama i pridjevima. Tijekom vremena, a osobito u zadnje doba, mnogi su se toponimi »desakralizirali«, a mnogi, koji su do danas sačuvali »sakralnost« u naslovu, izgubili su je u praksi i mentalitetu svojih stanovnika. Zna se, na pr., da je hvarska župa Bogomolje slabija od drugih župa tog otoka s obzirom na »bogomoljenje«, kao što se također zna, da tridesetak župa u Hrvatskoj s pridjevom »sveti« ili »sveta« u naslovu nisu ništa svetije od ostalih župa, koje imaju »profane« naslove.

Ime mjesta »Marija Bistrica« u tome je jedinstvena iznimka. Proštenište je Marijino dalo naziv naselju, koje se razvilo oko njega. Taj naziv nije ustuknuo ni pred suvremenim razvitkom tog naselja. I danas je svakom jasno, da je Marijina bazilika sa svim pripadnim dijelovima ne samo urbani centar mjesta, nego i njegov glavni sadržaj. Od svega što je u tom lijepom naselju živo, osjeća se, da je i danas najživlja i najprivalčnija pristunost B. D. Marije, pa i danas golemi broj posjetilaca ovoga mjesta dolazi tamo upravo zbog njegove Naslovnice. Stoga je Marija Bistrica najpoznatiji izraz naše današnje hodočasničke i uopće sakralne terminologije.

NEK je izvršio konačni utjecaj na shvaćanje i prihvaćanje toga termina kao vrhunskog mjesta hrvatskog katoličkog hodočašćenja na razini cijelog naroda proširivši ga do posljednje župne zajednice na čitavom hrvatskom jezičnom području. Hodočasnici s najistočnijih granica domovine, koji su dohrlili na završno kongresno slavlje u Mariji Bistrici, proširili su duhovne horizonte svim stanovnicima našeg Zagorja, jer su svi domaći ljudi u NEK-u prvi put zorno vidjeli općenarodni okvir svoga predragog svetišta. Isto tako su svi domaćini nastojali produbiti osjećaj intimne duhovne zavičajnosti u Mariji Bistrici svima, koji su se zbog geografske udaljenosti smatrali dalekima i gostima. Tako je zapravo tek naš NEK dokazao, da naziv »nacionalno svetište« za Mariju Bisticu nije umjetan, nego stvaran.

NEK je pokazao, da uz suvremene ceste i prometna sredstva Marija Bistrica više nije daleko ni jednoj našoj župi kao cilj hodočašća. NEK je istaknuo, da radost zajedništva u našem nacionalnom svetištu ima snagu potopiti sva partilukalistička razjedanja, od kojih boluje naša Crkva i tako se to naše svetište istaknuo kao lijek bolesti našega partikularizma. NEK je rastegnuo

Mariju Bisticu na cijelo područje Crkve u Hrvata kao simbol svega onoga, što nam je kao katoličkim vjernicima istoga naroda, svima bez razlike, najpotrebnije i najdraže za utvrđivanje naših unutarnjih crkvenih spona i za vanjsko očitovanje našega jedinstva u istoj življenoj vjeri. NEK je od toponima Marije Bistrice stvorio pravi sinonim zborovanja najvećeg broja vjernika našeg naroda, sinonim za »*statio nationis*« Crkve Božje u hrvatskom narodu.

Topla zona

Marija Bistrica nije veliko mjesto. To je malo mjesto, koje sadrži veliko svetište. Mi imamo većih ili manjih svetišta i u velikim mjestima, ali ne bi se moglo reći, da svetišta imaju sreću i slobodu djelovanja u velikim mjestima kao u manjim mjestima. U gradovima se hodočastišta gube i guše. Gradovi sputavaju život hodočasničkih zbirališta i redovito predstavljaju hladnu zonu tih vjerskih žarišta. Mala mjesta, naprotiv, stavljaju se u službu svetištima, koja se u njima nalaze, i redovito obogaćuju svetište klimom, koju oko njih stvaraju. Zato veličina, život i zračenje jednoga svetišta mnogo ovisi o zoni, u kojoj se nalazi.

Naselje Marija Bistrica vrlo dobro služi svome svetištu. Može se reći, da za vrijeme velikih hodočašća čitavo to mjesto živi za svetište. Župnik Marije Bistrice pok. Vinko Komerički (1957—1971.) tvrdi, da u župi Marije Bistrice »vjerske dužnosti općenito vrši oko 70% pučanstva«,* dakle pretežna većina stanovnika, prema tome ta župa u odnosu na svetište predstavlja *toplu zonu*, koja mnogo pomaže hodočasničkom duhu i žaru.

U »toplu zonu« Marije Bistrice spada i duga tradicija hodočašćenja u ovo proštenije. Ta tradicija traje neprekidno već 300 godina, od našašća kipa Majke Božje Bistričke, što je i ovaj NEK htio obilježiti. Stoljetna navika hodočašćenja u Mariju Bisticu, koja se ponavlja svake godine, traje cijelu topliju polovicu godine i pokazuje znakove rasta u količini i kakvoći iz godine u godinu, stvorila je oko tog mjesta i u tom mjestu mentalitet i raspoloženje, koje se iz naraštaja u naraštaj prenosi kao dragocjena baština i kao posebni duhovni posjed, koji je postao ponos cijeloga onog kraja. Imamo već cijeli niz hrvatski književnika i povjesničara, koji su ovu činjenicu utvrdili.

NEK je stvorio najtopliju duhovnu zonu oko Marije Bistrice, koja se nikakvim sredstvima ne može ni ohladiti ni umanjiti. Onoga svetoga jutra 9. rujna 1984. navirali su hodočasnici u Mariju Bisticu svim prilazima iz svih smjerova. Dosta daleko od Marije Bistrice opažali su se znakovi »tope zone«: prozori i balkoni okićeni sagovima, cvijećem i sv. slikama. Po rubovima putova kretale su se nepregledne kolone pješaka-hodočasnika s crkvenim barjacima i pod vodstvom svećenika. Vozila su se kretala po cestama sporom, najsvježanijom vožnjom. Samo je milicijski helikopter koji je nadlijetao prometnice oko Marije Bistrice, mogao uživati u cjelovitoj slici sa šest vijugavih, desetak kilometra dugih potoka ljudi i vozila, koji su se slijevali u Mariju Bisticu. Šteta što nemamo snimke iz zraka toga rijetkog prizora!

Parkirališta autobusa i osobnih kola pretvorila su se u vrlo uočljive točke »tope zone« oko bističkog svetišta. Nalazila su se na svim prilazima i na udaljenosti oko pola kilometra od naselja. Ta su parkirališta bila puna hodočasničkog štimunga: pojavljivali se natpisi župa, dizale se crkvene zastave, izlazile su narodne nošnje, susretale se skupine ili pojedinci iz raznih krajeva domovine, letjele ruke na pozdrav, formirale se procesije. Cijelu su Mariju Bisticu opkolile stotine tisuća ljudi, koji su svoju sreću, što se tu nalaze, iskazivali zajedničkom molitvom i pjesmom te laganim hodom prema istom cilju. Marija Bistrica se tada našla u najvećem pojasu ljubavi, koji imaju čast osjetiti samo velika hodočasnička mjesta, pa je ta čast ostala našoj Mariji Bistrici kao neizbrisiv spomen.

* Dr. J. Buturac, Marija Bistrica 1209—1980, MB 1981, str. 27

Bistričke izvornosti

Svako hodočastilište ima svoj posebni postanak, svoj posebni razvitak, svoju posebnu »fizionomiju«. S jednoga ili drugog gledišta svako je hodočasničko mjesto posebno zanimljivo. Za razliku od ostalih takvih svetih mjesta u nas može se reći, da je Marija Bistrica u prošlim stoljećima dobivala više simpatija od vjerničkog mnoštva, nego druga naša svetišta, a to ne, u prvom redu, zbog većih uslišanja, jer tih uslišanja ima i u drugim svetištima, nego zbog onih faktora, koji su bolje zadovoljili ukus velikog broja hodočasnika. Taj vjernički ukus nije ni nagonski ni razumski proizvod, nego također religiozna vrednota, koju rađa vjerski osjećaj zdravoga, običnog puka. U čemu god je taj vjernički osjećaj prihvatio Mariju Bistricu, očitovalo se vjersko nadahnuće, koje je crkvena hijerarhija vidjela i odobrila. Vjerni je narod s crkvenim vodstvom stvarao Mariju Bistricu i sasvim je prirodno doveo do NEK-a, koji ju je do sada najviše proslavio.

Proštenište Marije Bistrice ide u red onih velikih svetišta u Europi, koja imaju sve uvjete za prihvaćanje velikog broja hodočasnika. Prostrana crkva, koja je 1923. g. dobila počasni naslov bazilike, i okolni prostor s arkadama zadovoljavali su kroz prošla vremena potrebe hodočasnika. U našem stoljeću hodočašća su, zbog novih prometnih mogućnosti, oživjela i pokrenula tolika mnoštva, da je suvremeno svetište nezamislivo bez velikog prostora, na kojemu se mogu okupiti na istom bogoslužnom činu svi hodočasnici, koji dođu u svetište. U tom je smislu za Mariju Bistricu bila providnosna odluka zagrebačkog nadbiskupa 1938. g., da se započne gradnja postaja križnog puta na istočnom brijegu, jer je tako taj brijeg postao sastavni dio svetišta, a livada između brijega i crkve uklopljena je u svetište kao »esplanada« za procesije i okupljanje hodočasnika.

Bistrička »livada« polako poprima sakralni izgled (na visokom stupu podginit je Gospin kip), ali još nema tipičnih karakteristika glavnog hodočasničkog trga. NEK je »utro put« za formiranje toga trga, jer je cijeli slobodni prostor naselio mnoštvom, pa je to prvo veliko naseljenje toga prostora dalo najbolje direktive za njegovo daljnje uređenje. Na tom se krasnom prostoru odvijao sav liturgijski, a poslije bogoslužja i sav neliturgijski život ovoga najvećeg hrvatskog hodočašća. Nikakve težnje ni strasti ne mogu taj prostor učiniti dužim ni kraćim, širim ni užim od onoga što jest i što se lako može premjeriti. Isto se tako ne mogu osporiti granice tog prostora koje je prekrivio vjerni puk, kao ni gustoća mnoštva, jer imamo snimke i fotografije. Stoga je brojka oko pola milijuna prisutnih vjernika na NEK-u u Mariji Bistrici posve razložna i istinita.

Nova, NEK-ovska slika bistričkog svetišnog hodočasničkog prostora sjetila nas je tolikih veličanstvenih hodočasničkih prizora po velikim europskim marijanskim svetištima. Tijekom vremena toliko smo upili sve te lijepe oblike i prizore, da nam se činilo da drugi ne opstojе ili da se sve to ne može drugdje ni ostvariti. A sada je Marija Bistrica u punom sjaju pokazala cijeloj našoj Crkvi, da mi imamo prelijepo vlastito lice svoga nacionalnog svetišta i sve mogućnosti za odvijanje svih hodočasničkih slavlja.

Bistrička je bazila one divne nedjelje 9. rujna bila manje upotrebljena za bogoslužje od ostalih dijelova svetišta, ali nije ni za trenutak prestala biti svetišni stožer, koji je okupljao, usmjeravao i držao oko sebe sve, koji su toga dana stigli u Mariju Bistricu. Crkva je bila polazište i dolazište velike kongresne procesije, a cijelo slobodno vrijeme bila je prolazište velikog broja kongresnika, koji nisu mogli otići iz Bistrice, a da ne pohode tu Gospinu kuću.

Naše nacionalno marijansko svetište dalo nam je uzornu sliku liturgijske procesije, istaknuvši lijepu asfaltiranu prohodnicu, koja spaja bazikalni prostor s liturgijskim mjestom hodočasničkog velezbora. Time su dobile poticaj sve moguće hodočasničke povorke u ovom svetištu, od pokorničkih do manifestacijskih.

Prigodom otvaranja NEK-a u bazilici Marije Bistrice doživjeli smo obnovljeni cintor kao veliki atrij ili, još bolje, kao »pluća« svetišne bazilike. Mnogo puta se razne zgrade ili ograde oko crkava doživljavaju kao obruči, koji crkvu stežu, a cintor (oklopnik) se sada oko bistričke crkve osjeća kao niska nena-metljiva nadstrešnica, koja »proširuje« crkvu i uokviruje crkveni dvor. Tu se sada vrlo lijepo može pojaviti i oltar za potrebe hodočasničkih skupina, koje imaju posebne programe ili nemaju dovoljno vremena za sudjelovanje u zajedničkim slavljinama.

Bistrička »kalvarija« nije došla na NEK-u do izražaja u funkciji križnog puta, koji je sada s novim kipovima i 15-om postajom u nas jedinstven, ali je to brdo poslužilo izvršno za spajanje i ukrašanje velikog kruga, u kojemu se nalazio golemi liturgijski zbor.

I bistričko ispovjedalište predstavlja neku vrstu posebnosti, iako ne u najuspješnijem smislu, međutim je NEK uspio novu otvorenu nadogradnju bistričkog zadnja vrlo korisno i smisleno upotrijebiti.

Marija Bistrica se više od svih naših svetišta ističe posjedovanjem i širokom narodnom uporabom vlastitih pjesama i molitava, koje NEK gotovo uopće nije čuo. Ali je NEK potaknuo ustanovljenje posebnog blagdana Majke Božje Bistričke za cijelo hrv. crkveno područje s vlastitim misnim obrascem, a, nadamo se, i vlastitim litanijskim zazivama.

Cijelo bogatstvo posebnosti našeg nacionalnog marijanskog svetišta kruni kip Majke Božje Bistričke, koji predstavlja glavnu izvornost našega glavnog svetišta. Taj kip je izvoran svojim podrijetlom kao remek-djelo naše prastare naivne umjetnosti. Taj je kip izvoran po svojoj povijesti; u njemu je naš današnji Papa vidio oličenje cijele patničke prošlosti našega naroda. Taj je kip izvoran po svojoj atrakciji, jer k sebi privlači najveći broj hrvatskih vjernika. Taj je kip izdignut na našem NEK-u kao dopuna simbolizmu slavlja 13 stoljeća našega krštenja. Prije 300 g. taj je kip izašao na svjetlost u crkvi, na NEK-u je prvi put došao u dodir s lijepom zagorskom prirodom, a sda je dobio poslanje, da dođe i ostane u svim hramovima Crkve u Hrvata te uz druga dva znaka bude našoj budućnosti trajni spomenik velikih jubilejskih slavlja Hrvata katolika druge polovice dvadesetog stoljeća.

U zagrljaju bregova

U pravom »zagrljaju« zagorskih bregova našao se na NEK-u u Mariji Bistrici najbrojniji vjerni hrvatski svijet stojeći uspravno i u savršenom miru na istom mjestu više od pet sati, svjestan povijesnog događaja u kojemu sudjeluje. Nužna kretanja nisu nimalo oslabila dojam stabilne prelijepe slike. Vrijeme — najidealnije koje se moglo željeti: tiho i toplo s laganom naoblakom davalo je snagu i slabijima da izdrže do svršetka.

Vrlo znakovita i slikovita uvodna procesija, predvođena simbolom iz 800. g., označila je naš hod prema Kristu, a na svršetku obreda ta je procesija, noseći Tijelo Kristovo, označila naš život u Crkvi, koju svojim Duhom i svojim Tijelom vodi i uzdržava Krist.

Bilo je ugodno opaziti, kako su svi promjenljivi dijelovi ovoga najvećeg hrvatskog bogoslužja među bregovima bili brižno izabrani, a molitve izvršno sastavljene. To je posve u skladu s obnovljenom katoličkom liturgijom. I izbor pjesama je izrazio poznavanje ukusa i želje golemog zbora vjernika. Bilo je također ugodno uočiti, da su pjesme i napjevi uzeti iz pojedinih naših pokrajina, što je povećavalo osjećaj jedinstva. Tako je stil cijelog bogoslužja toga velikog dana Hrvata katolika bio potpuno katolički i potpuno nacionalni.

Naš je NEK bio prenatravan sadržajem. Htjeli smo jednim slavljem obilježiti tri velika događaja. Na Bistrici je najmanje došla do izražaja naša povijest. Naš je kardinal u svom govoru spomenuo samo našu krvavu Krbavu iz 1493. g. i to zato što se poklopila s datumom slavlja. Na ovom slavlju, gdje je treba-

la biti povijest na sceni, nisu se uopće pojavili naši povijesni državni znakovi: amblemi, grbovi, zastave; da nije bila ispevana naša narodna himna, ne bi se ni znalo kojemu narodu pripada ono golemo mnoštvo ljudi.

Ako naš NEK nije mogao na Bistrici izraziti sve sadržaje koji su ga ispunjali, on je dostojno izrazio i naglasio glavnu svrhu ovoga našeg najznačajnijeg okupljanja, t.j. zahvalnost Bogu, a to je učinio upravo kroz Euharistiju, koja je vrhovna i bitna i uvijek živa zahvalnica za Otkupljenje i za sve što je s njim spojeno. Naš je kardinal Franjo Kuharić bio živa slika naše zajedničke zahvalnosti. Na njegovu licu i u njegovu glasu vidjeli smo i čuli svu bujnost zahvalnosti i za ovaj neprocjenjivi Božji dar kongresa kao okrepu na dugom putu naše povijesti.

Naš je NEK u Mariji Bistrici postigao slavu od svakog priznatu, da je potpuno zadovoljio tri osnovne relacije naše današnje crkvenosti: *katolicitet*, što je pojačan sudjelovanjem papinskog legata i brojnih predstavnika hijerarhije, crkvenih ustanova i uglednih osoba katoličkog svijeta iz inozemstva; *ekumenizam*, što je sabrao oko sebe izaslanike drugih, kršćanskih zajednica, koje u nas djeluju, kao i braću muslimane, koji su poviješću s nama najviše povezani; *dijalog*, što je uspostavio i držao neprekinute dodire s onima, koji ne dijele s nama vjeru u Boga, a s kojima mi dijelimo zajedništvo domovine, nacionalnih osjećaja i socijalnih potreba, među kojima se danas nalaze svi, koji nam u društvu upravljaju na svim razinama.

NEK na Mariji Bistrici, okružen pitomim zelenim bregovima, bio je izvanredna ljepota za oči, bio je neopisiva milina za sva vjerna srca, ostao je neizbrisiva uspomena u slotinama tisuća duša, ali je iznad svega toga bio vrhunski nadnaravni događaj, kojim je Bog htio blagosloviti sve nazočne i sve ono što su u sebi nosili. Pričesno Tijelo Kristovo nije doseglo svaki jezik, ali je struja milosti Božje prodrla u svaku dušu, koja se dala otvoriti, a teško je pretpostaviti, da je bilo koja ostala zakovana. Taj prohod milosti, koji je svugdje nešto izvršio, dokaz je da je ondje Bog bio na djelu. To je, uostalom, pokazala složna mnoštvena molitva, živa i gromka pjesma, neizrecivo poštovanje sviju prema svemu što je sveto, visoka svijest, koja je isključila svaki nered, svaki ispad, incident ili nesreću, kao i sveopća želja, izražavana na bezbroj načina i na svakom koraku, da sve bude najljepše i najuspješnije — od onoga neba, koje je bilo nad nama, preko tehnike, koja je služila za priopćivanje cijelog događanja, pa do najmanjih detalja cijele preugodne svečanosti.

Djelovao je Bog među nama na našem NEK-u u našoj Mariji Bistrici, a mi svi vjerujemo da se je htio poslužiti i posredovanjem svoga najdražeg stvora, Majke našega Spasitelja i Majkve svete Crkve. To nam je svjedočio kip Majke Božje Bistričke, istaknut kod žrtvnika na najčasnijem mjestu, koji sada možemo s punim pravom zvati KIP NAŠE HRVATSKE GOSPE. Pri svršetku svečanosti zrake su sunca izljubile taj sveti kip i ožarile smiješak, koji je urezan na Gospinu licu. Svi smo vidjeli taj znak, koji nam je na kraju NEK-a darovan, da ga ponese sa sobom kao snagu, kojom ćemo u svim mogućim pogibeljima, napastima i malodušnostima moći s ovim nezaboravnim Kongresom radosno moliti: Dodi Gospodine Isuse!